

SESTAVTE SI BLANKA LEDNICKÁ

RODOKMEN

PÁTRÁME PO SVÝCH PŘEDCÍCH

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

SEŠTAVTE SI RODOKMEN PÁTRÁME PO SVÝCH PŘEDCÍCH

BLANKA LEDNICKÁ

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
info@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 5011. publikaci

Texty Blanka Lednická
Fotografie v knize archiv autorky, obec Lužná, Zemský archiv v Opavě
Kresby v knize Jana Bernasová, archiv autorky
Kresba na obálce MgA. Radek Krédl
Sazba a grafická úprava MgA. Radek Krédl
Návrh grafické úpravy a obálky MgA. Radek Krédl
Odpovědná redaktorka Ing. Jana Minářová

Počet stran 176
První vydání, Praha 2012
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.

© Grada Publishing, a.s., 2012
Cover Design © Radek Kredl

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-247-7935-5 (elektronická verze ve formátu PDF)
ISBN 978-80-247-7938-6 (elektronická verze ve formátu EPUB)

Obsah

Úvod.....	7
Genealogie aneb pátrání po rodinné historii	8
První kroky	10
◆ I. Rodinné dokumenty	12
Příjímí a příjmení	13
◆ II. Příjmení Kohoutek	15
Matriky	16
◆ III. Informace z matričního úřadu	18
Uspořádání informací	19
◆ IV. Zpracování dohledaných dat	22
Archivy v ČR.....	23
Virtuální archivy a badatelný	27
Příprava na první návštěvu archivu – ať už osobní nebo virtuální	40
Matriky v archivech	48
◆ V. Nastal zádrhel	51
Zemská správa do roku 1918	53
Církevní správa v minulosti	54
◆ VI. Kostel ve Valašské Polance	56
Tipy pro čtení v matrikách	57
◆ VII. První matriční záznamy	60
Jazyk matričních záznamů	61
◆ VIII. Zápis příjmení a křestních jmen	64
Písmo v matrikách	65
Matriční záznamy v průběhu staletí	69
◆ IX. Další záznamy	85
Latina v matrikách	86
Víra našich předků	90
Odkud naši předci pocházeli?	93
◆ X. Bydliště našich předků	96
Pátrání po příbuzných	97
Mapy.....	99

Povolání.....	103
✦ XI. Povolání v rodině Kohoutkových	108
Narození a křest v minulosti.....	109
✦ XII. Pokračujeme hlouběji do minulosti	113
Svatby našich předků	114
✦ XIII. Svatby v rodině Kohoutkových	119
Smrt a pohřeb	120
✦ XIV. Rodinná úmrtí	124
Rodinný život našich předků	125
✦ XV. Vzhůru před rok 1784	129
Tipy pro hledání v matrikách.....	130
Pozemkové knihy	137
Berní rula, lánový rejstřík a další katastry	139
Další archivní zdroje	143
Jak na nedostupnost matrik v archivech.....	151
Další archivní zdroje na internetu	153
Rodinná historie.....	155
Místo závěru.....	128
Přílohy	158
Literatura.....	168
Odkazy na internetové stránky.....	170

Seznam použitých zkratk

AHMP	Archiv hlavního města Prahy
čp.	číslo popisné
MZA	Moravský zemský archiv v Brně
N	narození
NA	Národní archiv
O	oddání
sign.	signatura
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
str.	strana
Z	zemřelí
ZA	Zemský archiv v Opavě

Úvod

Dostává se vám do ruky kniha, která se zabývá tématem v posledních letech velmi populárním – pátráním po rodinné historii, po předcích a jejich osudech. Digitalizace archivních fondů (především matrik) spustila další vlnu zájmu o tento obor, která v současnosti stále sílí.

Poté, co jsem několik let na internetu zveřejňovala nejen výsledky svého pátrání, ale také nejrůznější tipy a triky pro začínající i pokročilé rodopisce, jsem se rozhodla, že nastal čas dát těmto někdy velmi těžce nabytým znalostem a zkušenostem formu knihy. Některé kapitoly vycházejí právě z poznatků, které jsem již v minulosti zveřejnila, proto mohou čtenáři přijít povědomé či známé.

V knize, kterou jste právě otevřeli, najdete nejen informace o archivech v jejich „kamené“ i internetové podobě, o matrikách a dalších materiálech, které v archivech můžete najít, ale také o písmu a jazyce, který naši předci používali, o jejich životě a zvycích, což jsou záležitosti, které byly nedílnou součástí jejich života.

Kniha je určena nejen pro ty, kteří se k rodopisu a pátrání po předcích dostávají poprvé, ale i pro pokročilejší badatele, které zajímá, jak postupovat poté, co vyčerpali matriční zdroje. Pátrání v matrikách je ale věnována největší část knihy, protože to je základem pro celé rodopisné bádání.

Povídáním o pátrání v matrikách a archivech, o nástrahách, které na badatele čekají, nás bude provázet historie rodiny Kohoutkových, pocházející z Lužné na Vsetínsku. Její osudy budeme sledovat společně s tím, jak budou přicházet další a další informace o pátrání po minulosti.

Poděkování

Chtěla bych především poděkovat svému muži za to, že přetrpěl dobu, kdy jsem tuto knížku dokončovala a strávila za počítačem velkou část dne. Kdy jsem ho zahrnovala citacemi a chtěla znát jeho názor na napsané odstavce, i když genealogie rozhodně nepatří mezi jeho koníčky.

Za „zapůjčení“ rodiny Kohoutkových jsem vděčná kamarádce Dáše, o jejíž předky se jedná. Pátrání po nich není ani zdaleka u konce, spíše na samém začátku – vyhledáním otcovské linie totiž celý příběh teprve začíná.

Poděkování patří i všem těm, kdo mi v průběhu psaní přispěli svými připomínkami k napsanému textu – Dáše, Michaele, Monice, Věře, Katce, Martinovi a Michalovi a všem těm, kdo mě při psaní podporovali. Děkuji Janě, editorce této knihy, která měla poté, co jsem ji dopsala, ještě spoustu práce s jejím doladěním.

Genealogie aneb pátrání po rodinné historii

Na samém začátku je potřeba napsat několik slov o tom, co to vlastně je **genealogie**, jejíž „soukromá“ část se nazývá krásným českým slovem rodopis. Název genealogie pochází ze složení dvou řeckých slov, totiž *génos*, rod, a *lógos*, věda. Zjednodušeně řečeno je tedy vědou o rodu, rodině.

Jedná se o jednu z mnoha pomocných věd historických a jejím úkolem je zkoumání vztahů mezi lidmi, které vyplývají z jejich společného původu. Zkoumá především příbuznost jedinců v rámci společnosti, jejich vzájemné vztahy, posloupnost a tak dále. Rozlišujeme genealogii vědeckou, která není mezi širokou veřejností příliš známá, a genealogii soukromou, nevědeckou. Vědecká genealogie se zabývá rodinnými vazbami bez ohledu na zájmy jedince nebo společnosti, zajímá se o dlouhodobé proměny těchto vazeb. Je přímo navázaná na další vědecké obory, kterým poskytuje materiál pro další zkoumání.

Genealogie jako vědní disciplína není veřejnosti příliš známá, o to známější a populárnější je soukromá genealogie, zvaná také **rodopis**. Ta se omezuje na zájmy jednotlivců, kteří se zabývají historií své rodiny z čistě osobních důvodů, ať už pro poznání dějin rodu nebo kvůli materiálnímu zvýhodnění (dědictví apod).

Nejstarší záznamy, které můžeme nazvat rodopisnými, pocházejí již ze starověku. Jistě si vzpomeneme na rodokmeny bohů ve starověkém Řecku, které jsme probírali v literatuře, na příbuzenské svazky mezi faraony v Egyptě nebo králi ve středověké Evropě. I tyto záležitosti patří do rodopisu, protože se zabývají vazbami mezi jednotlivými osobami s ohledem na jejich příbuzenství.

Raný středověk a vznik šlechtických rodů je dalším obdobím, kdy bylo pátrání po předcích, většinou fiktivních, velmi oblíbené. Pro vylepšení rodového profilu nejrůznější rodiny „dokazovaly“ své spříznění se slavnými starověkými rodinami odkazy na stejná jména, erbovní figury a další věci, které pomohly ukázat, že právě oni jsou ti praví šlechtici.

Zmínky o genealogii šlechtických rodů najdeme už v Kosmově kronice, nebo u Dalimila. Mezi další významná jména patří Václav Břežan nebo Bartoloměj Paprocký z Hlohol, kteří se taktéž zabývali šlechtickou genealogií. V 19. století se začíná rozmáhat i nešlechtický rodopis, a to především u měšťanských rodin, které se snažily spojit své osudy s některým ze starých šlechtických rodů.

20. století přináší i genealogii venkovskou, kdy se o svůj původ začínají zajímat i rody mimo velká města, nejrůznější selské a řemeslnické rody. Příchod druhé světové války a dokazování nežidovského původu u osob působících ve státním aparátu byly dalším impulsem pro hledání rodinných kořenů.

Příchod komunismu na nějakou dobu zájem o rodinnou historii utlumil. K oživení došlo po sametové revoluci, kdy začaly ve větším množství vycházet publikace věnované pátrání po rodinných kořenech, lokální a regionální historii. Největší rozmach zaznamenává rodopis ale v posledních letech, protože dochází ke zveřejňování matričních knih a dalších archivních zdrojů na internetu.

Finanční a částečně společenská krize v posledních letech rovněž vedla ke zvýšenému zájmu o ukotvení vlastní rodiny k pevnému bodu, který naši předkové představují.

Velké stěhování z vesnic do měst, které probíhá od 19. století dodnes, přispělo k vykořenění řady rodin z jejich původního prostředí – a právě rodopis je způsobem, jak se k těmto rodinným kořenům vrátit.

Rodinné pátrání začíná zpravidla zpracováním **rodokmenu**, tedy dohledání všech předků v linii výchozí osoba – otec – děd – praděd – prapraděd a dále do minulosti. Pokračuje **vývodem**, což jsou všichni předci výchozí osoby, a to jak v mužských, tak i ženských liniích. Vývod je zřejmě nejobvyklejším způsobem bádání, kdy badatel postupuje zpět do minulosti po všech liniích. Právě vývod bývá často zakreslen v podobě stromu, přičemž jedním z neznámějších českých stromů je pět generací předků Zdeňka Šternberka, které jsou zakresleny na stěně pracovny Jiřího ze Šternberka na hradě Českém Šternberku.

Nejsložitějším způsobem bádání je pak **rozrod**, kdy se postupuje od nejstaršího dohledaného předka do současnosti a jsou dohledáváni všichni jeho potomci nesoucí stejné příjmení, tedy jak potomci synů, tak i nemanželské děti neprovdaných dcer. V případě některých rodů tak můžeme pozorovat jejich postupné vymírání, u jiných neustálé rozrůstání.

Existuje řada variant, které jsou kombinacemi výše uvedených způsobů pátrání. Můžeme pátrat po **otcovské linii**, ale v každé generaci zahrnout sourozence. Dále je možné zkoumat předky ve všech liniích a zahrnovat všechny jakkoli příbuzné osoby. Možností je nepřehledné množství. Záleží jen na nás, pro kterou z těchto variant se rozhodneme.

Rodopis je koníčkem, který řadě lidí pátrajících po rodinné historii vydrží celý život. Vyhledáním předků v matrikách většinou vše teprve začíná – badatelé se postupně noří stále hlouběji do rodinných vazeb, hledají další a další informace, které jim pomohou dokreslit obraz rodiny, který se postupně rýsuje na základě údajů z matrik a dalších zdrojů. Z koníčka se tak může stát pořádný kůň, se kterým trávíme velkou část svého volného času.

První kroky

Stejně jako dítě dělá první krůčky v kruhu své rodiny, i my začneme s prvními kroky v pátrání po rodinné historii právě tam. Abychom se mohli pustit do hledání v matrikách, pozemkových knihách a dalších materiálech, je potřeba nejdříve získat informace o předcích nám nejbližších, našich rodičích, prarodičích a praprarodičích.

Úplně prvním krokem by mělo být vypsání informací z vlastního **rodného listu**. Pokud máme rodný list vystavený před rokem 2000, jsme na tom o něco lépe než ti, kteří mají rodný list novějšího data. Nové rodné listy totiž obsahují informace pouze o rodičích, ale už ne o prarodičích, jak tomu bylo dříve.

Dále požádáme rodiče nebo prarodiče o jejich rodné a oddací listy, případně o data a jména v nich obsažená. Tak zjistíme další generaci, která nás zavede hlouběji do historie. Může se stát, že v této fázi už bude naše pátrání dostatečně hluboko na to, abychom se mohli vydat poprvé do archivu.

Informace, které nás zavedou dál do minulosti, mohou mít také naši strýčkové a tety. Většinou je možné vyptat se příbuzných na to, co si o společných předcích pamatují oni.

Nápady na otázky pro rodiče, prarodiče a příbuzné:

- ✦ kde se narodili, zda v porodnici nebo doma;
- ✦ kolik měli sourozenců a jak se jmenovali, jaké byly jejich další osudy;
- ✦ kde rodina žila, zda v bytě, v domku, na statku, kam jezdily děti na prázdniny;
- ✦ jací byli jejich prarodiče, zda si je pamatují, jestli s nimi žili v jednom domě;
- ✦ zda byla/je rodina věřící, kam chodili v mládí do kostela;
- ✦ kde se odehrála jejich svatba, co si z toho dne pamatují;
- ✦ kam chodili do školy, kdo je učil, kdo byli jejich spolužáci;
- ✦ kde pracovali, co bylo náplní jejich práce, na co nejraději vzpomínají.

Možností, na co se zeptat, je nepočítaně. Stačí jen zapojit fantazii, začít hovor – a další otázky už přicházejí samy. Výše uvedené berme jen jako námět, na co bychom se mohli zeptat a čím bychom mohli hovor začít.

Velice ošemetné mohou být dotazy týkající se doby komunismu a také druhé světové války. Ne vždy chtějí lidé o této době hovořit, proto se na toto téma ptáme jen těch, které dobře známe. Zároveň nebudeme na dotázané tlačit a dáme jim tak možnost, aby nám odpověď neposkytli. Na přímou otázku, jestli například dědeček byl či nebyl v komunistické straně, odpoví jen málokdo.

Tyto rozhovory nám pomohou zorientovat se v příbuzných. V kombinaci s identifikací osob na starých fotografiích vytvoří poměrně plastický obraz o rodině, vztazích v ní, možná se nám povede zjistit, kdo je považován za tzv. „černou ovci“, nebo naopak najít příbuzného, který je něčím známý.

Zjistíme možná také, že v rodině koluje **pověst** o tom, že náš předek byl napoleonským nebo uherským vojákem, prababička byla šlechtična, prapradědeček byl zbojník a podobně. Ve většině případů se ukáže, že tyto rodinné legendy nejsou pravdivé, proto bychom

neměli celé bádání zakládat pouze na nich, abychom nebyli zklamaní, až se ukáže, že ona historika byla pouze smyšlenkou.

Vydáme se také na místa, kde se naši předci narodili, kde vyrůstali a kde jsou pohřbeni, prostě na ta místa, která jsou nějakým způsobem spojena s naším rodem. Na náhrobních kamenech, které najdeme na navštíveném hřbitově, mohou být uvedeny informace o našich předcích – nejen jméno a příjmení, často také datum narození a úmrtí, máme-li štěstí, pak i povolání a místo bydliště. Tyto informace doplní první dílky skládačky zvané rodinná historie.

Zaznamenávejme!

První pravidlo rodopisného bádání je „všechno zaznamenávat, fotit nebo nahrávat“. Když se svých rodičů nebo prarodičů zeptáme na jejich předky, je nejlepší si jejich povídání nahrát. Množství sdělených dat a jmen bývá často velké a pravděpodobnost, že zapomeneme některou důležitou informaci, se blíží jistotě.

Pokud navštívíme hřbitov a najdeme na něm hrob se stejným příjmením, jaké nesli naši předci, vyfotíme si ho, protože později můžeme zjistit, kdo v onom hrobě leží a zda je či není příbuzný. Když se zajedeme podívat do vsi, odkud naši předci pocházeli, zkusíme najít dům, ve kterém žili. Před dokumentací se nezapomeňme zeptat současných majitelů, zda si dům můžeme vyfotit – může se totiž stát, že budeme při focení domu pokládáni za zloděje, který si mapuje své příští působiště (ano, to se mi opravdu stalo).

Po svolení od majitele si vyfotíme dům, kde naši předkové žili, a také místní pamětihodnosti, ať už se jedná o kostel, kapli, kříž, hasičskou zbrojnicu, obecní úřad nebo staletou lípu. Třeba zjistíme, že náš prapradědeček pomáhal zakládat zdejší hasičský sbor, jeho sestra poklízela na faře nebo že se prababička účastnila sázení lipové aleje.

Pokud budeme mít štěstí, při focení domu se s námi jeho majitel zapovídá. To nám může přinést další poznatky o rodině, protože často vlastník domu bude vědět něco o jeho minulých majitelích, přičemž můžeme také zjistit, že je s námi spřízněn. A třeba někdo z jeho rodiny na rodokmenu pracoval nebo pracuje a získáme tak velmi cenné informace o rodinné historii. Takové případy se moc často nestávají, ale dochází k nim a třeba právě my se budeme řadit mezi ty šťastné. Každý malý střípek do rodinné historie se bude hodit a může nás navést dál.

Můžeme se také zastavit na obecním úřadě nebo v místním obchodě, abychom se zeptali, zda ve vsi žije rodina nesoucí stejné příjmení, jaké měl náš předek. Zajdeme také za místním kronikářem, protože ti jsou obvykle obrovskou studnicí vzpomínek a při nahlédnutí do kroniky můžeme najít další perličky z rodinné historie. I starousedlí sousedé si často pamatují zážitky ze svých dětských let, které se nějak mohou týkat našich rodičů, proto se pokusme zkontaktovat i je, například při pochůzce na hřbitově nebo po návštěvě farního kostela.

✦ I. Rodinné dokumenty

Naším průvodcem rodinnou historií je rodina Kohoutkových, pocházející ze severní Moravy. Právě po předcích této rodiny budeme společně krok za krokem pátrat, abychom se naučili, jakým způsobem hledat informace, na co se ptát, kam se podívat, když něco nevíme.

Začínáme v první polovině 20. století. V srpnu 1913 se v Lužné v okrese Vsetín narodil náš dědeček Josef, syn Josefa Kohoutka a jeho ženy Marie, rozené Mišunové. Dědeček Josef se oženil s Frederikou, dcerou Františka Skláře a jeho manželky Marie rozené Janíčkové. Tyto informace známe z rodinných dokumentů, které jsme získali od našich rodičů. Toto je náš výchozí bod, od kterého v pátrání začneme.

Vyzpovídali jsme rodinu, takže víme, že prababička i pradědeček pocházeli ze severní Moravy, snad přímo z Lužné. Z rozhovorů s příbuznými jsme zjistili, že babička měla bratra Bedřicha, který byl za 2. světové války členem 311. československé bombardovací perutě, nebo že tatínkův bratranec pracoval ve věznici na Mírově.

Protože budeme pokračovat v otcovské linii, jako další krok nás čeká dohledání záznamu o narození dědečka Josefa. Nejdříve se ale pojďme podívat na historii našeho příjmení – to totiž patří mezi ty nejlepší věci, u kterých začít.

Z archivu obce Lužná

Příjmí a příjmení

Jméno, které rodina nesla, patří v rámci rodokmenu mezi nejdůležitější údaje – jak se naši předci jmenovali, co jejich příjmení znamenalo, proč nesli právě toto příjmení a jak k němu mohli přijít? To jsou jen některé z otázek, jaké si v souvislosti s příjmením klademe, a jsou to otázky více než pochopitelné – v minulosti totiž druhé jméno, dnešní příjmení, ukazovalo například na to, čím se člověk živil, jak vypadal nebo jakou měl povahu.

Předně je nutné rozlišovat mezi příjmím a příjmením. **Příjmí**, jinak též přízvisko, je označení, které bylo využíváno pro rozlišení osob se stejným křestním jménem. Příjmí jako takové nebylo dědičné, ustálené ani závazné, často ale právě z něj vzniklo příjmení. Až za vlády Marie Terezie v roce 1770 vznikl první dekret příkazující používání jednoho příjmení a zakazující používat příjmí „po chalupě“, což bylo do té doby zvykem především v jižních Čechách (viz níže).

O tom, jakým způsobem naložili poddaní a duchovní správci s tímto nařízením, svědčí to, že podobný výnos musela Marie Terezie vydat ještě jednou. V roce 1780 opětovně nakázal její syn a nástupce Josef II. používání jednoho příjmení, přičemž se mělo jednat o stálé, závazné a dědičné příjmení. Přesto se ještě v první třetině 19. století setkáváme s tím, že jsou v matrikách uváděna stará příjmí.

Vznik příjmí byl ovlivněn především tím, že ve vsích bylo potřeba odlišit od sebe nositele stejného křestního jména v rámci jedné vesnice. Díky této skutečnosti vznikla příjmí z křestních jmen. Tak naši předci říkali například Jan Jírův, tedy Jan, syn Jíry, nebo Martin Tomášův. Bylo jim jasné, o kterou rodinu se jedná, i když pro nás toto rozlišení může znamenat komplikaci, pokud na toto určení v matrice narazíme.

Protože ale lidí přibývalo, bylo nutné odlišovat ještě jinak než jen určením, kdo byl synem kterého otce. Právě tehdy se objevují příjmí podle povolání – Matěj pekař nebo Adam kolář, nejdříve psáno s malým písmenem, později už s písmenem velkým, protože se z označení povolání vyvinulo příjmí. Nemuselo souviset přímo s názvem povolání, ale i s předměty, které řemeslník při výkonu práce používal nebo které vyráběl. Kovář mohl být Vocilka nebo Kovadlina, krejčí mohl dostat příjmí Kalhota či Jehlička.

Další příjmí nám vyprávějí, odkud člověk pocházel. Mohlo se jednat o obecné označení, které napovídalo, že rodina přišla z hor či podhorské oblasti, nebo že šlo o konkrétní vesnici nebo místo, případně i vrchnost, která spravovala oblast, odkud člověk přišel. Tak například muž, který přišel od Vltavy, byl označován jako Vltavský. Člověk, který pocházel z Lipnice, byl Lipnický. Příkladů bychom si mohli vyjmenovat nepočítaně.

Ještě další možností pak bylo označení člověka podle některé jeho fyzické nebo charakterové vlastnosti. Jan Tichý mohl prohodit dvě tři věty ročně, Václav Černý měl hodně tmavé vlasy a pleť. Vyskytovala se také příjmí jako Krátkoruký, Šilhavý nebo Smolař, všechna vyjadřující to, jaký první nositel tohoto příjmení byl, případně jaké vlastnosti mu připisovali jeho současníci (Lakomý, Hrubý).

Když došlo k uzákonění dědičných příjmení (v roce 1780 patentem Josefa II.), museli si naši předci zvolit některé z příjmení, které se k jejich osobě a rodině vázalo. Někdy si vybrali to, se kterým se narodili, jindy to, které získali přistěhováním se na statek. Pokud se například Hadáček přizemil na grunt rodiny Šeborů, začalo se mu říkat Šebor

a jeho původní rodové příjmy mizí. V řadě oblastí ČR nemáme problém sledovat rodinu, protože její příjmy i příjmení bylo stejné po celé období existence matrik, jinde ale výrazně figurují proměny příjmí, které pátrání komplikují.

Specifická situace existovala hlavně v jižních Čechách a na Valašsku. Netýkala se výhradně jen těchto oblastí, ale právě v těchto dvou lokalitách byla situace nejmarkantnější. Tam se dodnes tradují příjmy „po střeše“, kdy je rodina známá podle toho, na které usedlosti žije. Toto označování má natolik silnou tradici, že si hospodář, který přišel před uzákoněním příjmení na statek z jiného statku nebo vesnice, jen málokdy zachoval svoje původní příjmy.

Tipy, jak vyřešit nástrahy nestálých příjmí, najdete v samostatné kapitole, protože se jedná o součást pokročilejšího pátrání. Vývojem příjmí a příjmení, jejich významem, výkladem a původem se zabývá řada knih. V seznamu literatury je možné najít výběr z těchto publikací.

Kolik nás je v republice?

Internet nám nabízí nepřeberné množství způsobů, jak se dostat k dalším informacím. Týká se to i příjmení a pátrání po případných příbuzných. Poměrně nedávno vznikly stránky KdeJsme.cz, které se zabývají mapováním výskytu jednotlivých příjmení v rámci České republiky.

Vycházejí ze statistik, které každoročně zveřejňuje Ministerstvo vnitra. Díky těmto statistikám si můžeme dohledat, ve které oblasti se naše příjmení vyskytuje nejčastěji, kde naopak vůbec není, jak přibývá a ubývá počet jeho nositelů. Jedná se o velice šikovnou aplikaci, která nám může pomoci i v případě, že nám některá větev předků zmizí neznámo kde. Stačí si pak zjistit, kde se ono příjmení vyskytuje dnes a projít tamní matriky. To ovšem platí jen pro méně obvyklá příjmení, své Nováky nebo Dvořáky bychom takto hledali jen velmi špatně.

II. Příjmení Kohoutek

Význam příjmení Kohoutek je na první pohled jasný – jedná se o malého Kohouta. První nositel příjmení Kohoutek mohl být mladším synem v rodině, proto získal příjmení zdrobněním příjmení svého otce. Mohl být ale také malý vzrůstem, bydlet na chalupě s menší výměrou polí než Kohout a tak dále.

Příjmení Kohout pochází z výrazu pro samce kura domácího, tedy – kohouta. Ten, kdo takové příjmení získal, se možná čepýřil nebo naparoval jako kohout, fintil se tak, že hrál všemi barvami stejně jako kohoutí ocas. Nevíme zatím jistě, zda je to původní příjmení naší rodiny, naše pátrání je teprve na začátku a odhalení toho, zda tomu tak bylo či nikoli, na nás teprve čeká.

Na Valašsku bychom čekali spíše variantu Kohútek. I ta se v Lužné vyskytuje, proto varianta s *ou* překvapí. Ostatně Kohútkové ve vsi výrazně převládali a převládají. Když se podíváme na mapu, kterou nám umožňují zobrazit stránky Kdejsme.cz, zjistíme, že Kohoutků a Kohoutkových je dnes po republice velké množství, celkem 3041 výskytů (uvedená data jsou z května 2012). Nejvíce nositelů tohoto příjmení žije v Praze (259), nejvyšší hustota je pak ve Slavkově u Brna a okolí (každý 488. člověk zde nese příjmení Kohoutek nebo Kohoutková).

Na Vsetínsku, odkud rodina pochází, dnes najdeme jen třicet nositelů mužské i ženské varianty tohoto příjmení. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně velkou oblast, není to mnoho. Část z nich ale stále žije v Lužné a nejbližším okolí.

V následující kapitole si povíme, jak zjistit, kde je toto narození zapsáno, pod který matriční nebo farní úřad obec spadá, jaké náležitosti má mít žádost o informace z matriky nebo jakým způsobem vyhledat, které matriky jsou pro naši obec již v archivu a které nikoli.

Výsledek vyhledávání příjmení Kohoutek, Kohoutková. ©KdeJsmě.cz

Matriky

Nejdůležitějším zdrojem pro rodopisce a druhým místem, kam by měl každý zájemce o rodinnou historii nahlédnout, jsou matriční knihy. Slovo matrika pochází z latinského *matricula*, výrazu označujícího seznamy duchovních. O matrikách byly napsány již stovky článků, byly zmíněny v desítkách knih. Pro amatérského badatele je důležité především to, od kdy jsou matriky vedeny, jak se dělí, kde se nacházejí a co obsahují, a proto se zaměříme právě na tyto informace.

Nejstarší matriční knihy na našem území vznikly v polovině 16. století. Jedná se výhradně o evangelické matriky, katolické začaly být vedeny později. Jejich vedení sice nařídil Tridentický koncil již v roce 1563, nařízení se ale prosazovalo jen velmi pomalu, jako ostatně všechny církevní výnosy. Nejstarší pražská katolická matrika začíná rokem 1584, další farnosti mají matriky ještě mladší. Teprve pobělohorská doba a rekatolizace zdejšího obyvatelstva vedly k tomu, že se vedení matrik rozšířilo po celém našem území.

První matriky byly v podstatě jen seznamem, který umožňoval duchovnímu pastýři udržet si přehled o svém stádu. V průběhu doby přibývaly další a další informace, některé zápisy byly velmi košaté, jiné jen strohé, vždy záleželo na tom, kdo je zapisoval, a co bylo v kraji zvykem.

V roce 1784 se staly matriky **úředním dokumentem**, bylo přesně stanoveno, co mají jednotlivé zápisy obsahovat, protože dříve nebyly sjednocené. Toto sjednocení bylo v mnoha případech na škodu, protože faráři (nebo jejich pomocníci) přestali zapisovat údaje, které v předchozích letech uváděli a které pomáhaly v pátrání po rodinné historii. Matriky zůstaly i nadále ve správě farních úřadů, protože ty byly zodpovědné za provádění křtů, svateb a pohřbů.

V roce 1870 vznikly i **civilní matriky**, které jsou vedeny především u okresních soudů. Jsou zpočátku určeny pouze pro „bezvěrce“ (tedy osoby, které vystoupily z církve a nepřihlášily se k jiné církvi), postupně jsou do nich zapisováni i věřící, kteří uzavřeli civilní sňatek.

Zákonem z prosince 1949 bylo rozhodnuto, že matriky budou kompletně přebrány státem a nově spravovány národními výbory. Část matrik, zhruba do roku 1875, byla následně předána do státních archivů, část matrik zůstala na úřadech. Dnes se v archívech nacházejí matriky zhruba do roku 1910 (matriky narozených) nebo 1930 (matriky oddaných a zemřelých), i z tohoto ale existují výjimky. Do archivů totiž nebyly předány ty matriky, které se označují jako živé.

Co je to živá matrika?

Jako živá je označena ta matrika, která obsahuje záznamy mladší 100 let (v případě matriky narozených) nebo 75 let (v případě oddaných a zemřelých). Toto pravidlo se vztahuje na všechny záznamy v matrice obsažené, aby mohla být předána do archivu, musí být nejmladší záznam starší 100 nebo 75 let. To znamená, že pokud bylo do matriky narozených zapisováno od roku 1784 do roku 1949, bude tato matrika předána do archivu až v roce 2049, do té doby jsou záznamy v ní obsažené badatelům v archivu nedostupné.

Matriky na úřadech

Víme, že se náš předek narodil v roce 1913. Protože se jedná o živou matriku, potřebujeme zjistit, kde ji můžeme hledat. Matriky se totiž nenacházejí na všech úřadech – to by bylo nereálné z hlediska jejich kontroly a správy. Nacházejí se na úřadech pověřených obcí. Existují dvě jednoduché možnosti, jak zjistit, která obec je ta pravá.

Buď se zeptáme v obci, kde se náš předek narodil, který úřad spravuje jejich matriku, nebo využijeme Územně identifikační registr ČR na internetových stránkách uir.cz/obce. Tam do vyhledávače zadáme název obce a po jejím výběru ze seznamu obcí získáme podrobné informace, které zahrnují i zodpovědný matriční úřad. Na tu se poté osobně, poštou, telefonicky nebo e-mailem obrátíme s dotazem nebo žádostí o pomoc.

Pokud potřebujeme informace z matriky, která je uložena na úřadě, máme na tuto informaci nárok pouze po splnění zákonných podmínek. Na matriky se vztahuje zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení, který říká, že o nahlédnutí do matriční knihy může požádat osobně:

- ✦ fyzická osoba, které se zápis týká, členové její rodiny (manžel, rodiče, děti, prarodiče, vnuci a pravnucci), její sourozenci a zplnomocnění zástupci.

Pokud jste tedy vnukem nebo pravnukem osoby, které se matriční zápis týká, a prokážete toto doklady (většinou rodný list), musí vám být nahlédnutí do matriky povoleno. Pokud jste ale prapravnukem této osoby, matrikář vám nahlédnutí do knihy nesmí ze zákona povolit. To komplikuje situaci v případě, že je matrika na úřadě uložena například již od onoho zmiňovaného roku 1784. Pokud poté pátrání nevzdáme, čeká nás jeho náročnější část spojená s návštěvou okresního archivu a využitím nematričních zdrojů. Více informací k tomuto tématu najdete v kapitole Jak překlenout nedostupnost matrik.

O informace z matriky můžeme požádat i poštou – stačí úředně ověřená kopie našeho rodného listu, kterou společně se žádostí o výpis z matriky zašleme na odpovídající úřad. Pozor! Vždy v takovém případě žádáme o kompletní výpis z matriky, nikoli o rodný list. Jak již bylo zmíněno na začátku, dnes již rodný list obsahuje jen minimum informací, například prarodiče na něm nenajdeme.

Za službu nahlédnutí do matriky se platí správní poplatek ve výši 30,- Kč (informace z roku 2012, poplatek již může být jiný). Vyhotovení výpisu z matriky může trvat pár dní, ale i několik týdnů. Někdy jsou zaměstnanci matriky ochotní informace zaslat e-mailem, je ale nutné se o tom s nimi předem domluvit.

Jakmile se nám podaří získat potřebné informace, můžeme se pustit do dalšího pátrání. Nejdříve ale musíme data, která jsme získali, uspořádat tak, abychom se v nich vyznali a rychle našli to, co potřebujeme. Jakým způsobem informace ukládat, jak je třídit a jaké programy používat, si přečteme v další kapitole.

III. Informace z matričního úřadu

Dědeček Josef se narodil v roce 1913, což je před méně než 100 lety. Předpokládáme proto, že matriční kniha, ve které je jeho narození zapsáno, je uložena na obecním úřadu zodpovědném za správu matrik pro obec Lužná. Nahlédnutím do záznamu o Lužné v Územně identifikačním registru jsme zjistili, že Lužná patří z hlediska matrik pod správu Obecního úřadu ve Valašské Polance, proto bude nutné informace získat odtamtud. Protože rodné listy v dnešní době obsahují jen velmi málo informací, nebudeme úřad žádat o rodný list, ale o kompletní výpis (kopii) z matriky narozených pro Josefa Kohoutka, narozeného v roce 1913.

Po uplynutí několika dnů či týdnů obdržíme od úřadu výpis z matriky. Co jsme našli v tom, který se týkal Josefa Kohoutka?

Josef byl synem Josefa Kohoutka staršího, narozeného 26. března 1885 v Lužné, a Mariany rozené Mišunové, narozené 31. prosince 1880 tamtéž. Josef starší byl dělníkem a žil v Lužné čp. 140, jeho otcem byl Jan Kohoutek a matkou Terezie, dcera Jana Filgase, sedláka z Lužné. Mariana pak byla dcerou Josefa Mišuna, sedláka v Lužné, a jeho manželky Mariany, dcery Josefa Kašpara, sedláka z Lužné.

Máme již velké množství informací a než se vypravíme do archivu, přichází čas na to, abychom si pověděli něco o uspořádání dat a programech, které jsou pro tvorbu rodokmenu k dispozici.

ÚZEMNĚ IDENTIFIKAČNÍ REGISTR ČR		Územně identifikační registr ČR	
Hlavní stránka	Nápověda	O aplikaci	Platnost dat
Obec Lužná: podrobné informace			
Typ úřadu: obec			
Kód obce ČSÚ: 544434			
Kód obce MMR: 00941 9			
Kraj: Zlínský			
Okres: Vsetín			
Obec s rozšířenou působností: Vsetín			
Počet obyvatel: 580			
Výměra: 1568,7106 ha			
Hustota: 36,97 ob./km ²			
Adresa: Lužná 230			
79612 Valašská Polanka			
Finanční úřad: Finanční úřad ve Vsetíně			
Pověřený úřad: Vsetín			
Stavební úřad: Místní úřad Vsetín - Stavební úřad			
Matriční úřad: Obecní úřad Valašská Polanka - Matrika			
Počet částí obce: 1 Zobrazit seznam částí obce			
Počet katastrálních území: 1 Zobrazit seznam katastrálních území			
Počet základních sídelních jednotek: 5			
Počet městských částí: 0			
Počet sílc: 0			
Počet obyvatel v produktivním věku: 406			
Pošta: NE			
Škola: NE			
Zdravotnické zařízení: NE			

Záznam pro Lužnou v Územně identifikačním registru

Uspořádání informací

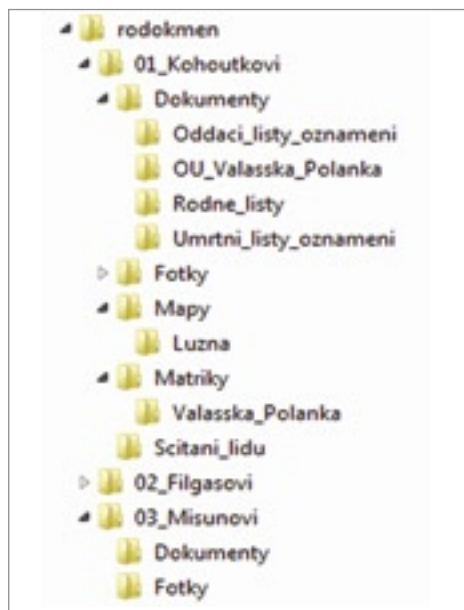
Obešli jsme pamětníky, posbírali vzpomínky, nafotili spoustu fotografií. Přichází čas na to, abychom si data nějakým způsobem uspořádali. V době, kdy počítač používá takřka každý, je vytvoření jakési databáze předků mnohem jednodušší než dříve, kdy byla k dispozici tužka, papír a možná ještě psací stroj.

Nejdříve je potřeba zavést si mezi předky jasný **system**, který nám umožní hned vědět, kam „sáhnout“ pro to, co právě hledáme. Velmi vděčným a přitom jednoduchým způsobem je rozdělení rodiny na čtyři části nazvané podle příjmení prarodičů. A protože výchozí osobou při našem pátrání nejsme my, ale náš dědeček Josef Kohoutek, budou tyto části nazvané Kohoutkovi, Filgasovi, Mišunovi a Kašparovi.

Založíme si pod těmito názvy jak **složky** v počítači, tak i složky, do kterých budeme ukládat materiály, které se nám podaří získat v papírové podobě – výpisy z úradů, rodinné fotografie a dokumenty, korespondenci, výtisky z rodinné historie a řadu dalších věcí, které jsme během pátrání nashromáždili.

Složky v počítači zakládáme proto, že budeme z velké části pracovat s elektronickými zdroji, protože české archivy již velkou část matrik zpřístupnily na internetu a je tak možné pátrat z pohodlí domova. Můžeme tam také ukládat fotografie z digitálního fotoaparátu nebo naskenované dokumenty, které tak budeme mít vždy při ruce.

System podsložek nám výrazně urychlí práci s informacemi. Můžeme mít podsložky pojmenované různě podle toho, co která obsahuje – Fotografie, Matriky, Dokumenty, Knihy nebo Mapy. Například složka Fotografie může mít další podsložky – rodinné, místa a domy, srazy, složka Matriky pak podsložky podle archivů nebo farních úradů, ve kterých bádáme.

Složky v počítači týkající se našeho rodokmenu

Do složky Knihy si ukládáme naskenované nebo nafocené stránky z knih, které se nějak dotýkají naší rodiny (ať už se jedná o popis a historii obce nebo zmínky z kroniky).

Jednotlivé soubory si vždy označíme tak, aby bylo na první pohled jasné, o co se jedná. Kopii záznamu o narození našeho prapradědečka si neuložíme pod názvem „prapradědeček – narození“, ale označíme ji místem, datem a plným jménem osoby, o kterou se jedná, případně i identifikačním číslem, které nám pro danou osobu vygeneruje program pro zaznamenání rodokmenu.

Nezapomínejme ale, že počítače nám sice usnadňují práci, v případě jejich havárie ale můžeme o všechna data a informace velice snadno přijít. Proto si vedme evidenci dvojitě, jednu v počítači, druhou v papírové podobě. Není nezbytně nutné mít v obou evidencích to samé, v případě ztráty jedné nebo druhé bychom ale měli být schopni všechny informace zrekonstruovat s co nejmenší námahou.

Papírové složky, rozdělené podobným způsobem jako ty v počítači, nám mohou v rekonstrukci velmi pomoci. Není od věci si nechat čas od času rodokmen vytisknout na velkoformátové tiskárně, byť to není úplně nejlevnější krok. Můžeme se jím pak ale také pochlubit příbuzným a přátelům, když projeví o naše bádání zájem.

Genealogické programy

Nyní nás čeká další krok: vybrat si program, ve kterém budeme zaznamenávat naše předky, příbuzné, potomka a další osoby spojené s naším pátráním. Je totiž vždy pěkné vidět jednotlivé osoby spojené do stromu nebo si prohlédnout případné vazby, když se nám povede najít žijícího příbuzného. Při práci s programem se nám nestane, že by se nám někteří příbuzní nevešli na papír, kam si rodokmen zakreslujeme, nemusíme se starat o grafické řešení, protože to zajistí program za nás.

Existují desítky programů pro tvorbu rodokmenu, některé z nich jsou jednoduché, jiné složitější, v některých můžeme k osobám přidávat fotky nebo dokumenty, v jiných nikoli. Záleží jen na nás, co od programu očekáváme a jaké jsou naše požadavky.

Výběr z programů, které jsou k dispozici v češtině, najdete níže:

- ✦ Ancestry
- ✦ Brother's Keeper
- ✦ Family Tree Builder
- ✦ GenoPro
- ✦ Personal Ancestral File

Většinou se jedná o programy v tzv. *freeware licenci*, jsou tedy k dispozici ke stažení zdarma. Některé mají různé doplňky nebo rozšíření, která jsou už za úplaty – někdy se jedná o jednorázovou částku, jindy o pravidelné roční platby.

Vyberme si takový program, který nám bude sloužit dlouho, umožní nám zaznamenat všechny informace (má tedy možnost zapisovat k osobám a událostem poznámky), fotografie, dokumenty, archivní zdroje, ze kterých budeme čerpat, a řadu dalších informací, které při putování za předky nashromáždíme.

Pokud se chcete podělit o výsledky svého pátrání s dalšími lidmi, je možné najít i programy nebo webové stránky, které umožňují zveřejnění rodokmenu na internetu. I těch existuje celá řada, zde je uveden jen malý výběr těch stránek, které jsou dostupné v češtině (buď kompletně, nebo alespoň částečně):

- ✦ geni.com
- ✦ myheritage.cz (souvisí s programem Family Tree Builder)
- ✦ xtree.cz

Na tyto stránky můžete umístit svůj rodokmen a pokusit se najít příbuzné, ať už blízké nebo vzdálené. Rodokmen je většinou možné vložit pomocí GEDCOM souboru, vytvořeného v některém z výše uvedených programů.

GEDCOM soubory

GEDCOM je mezinárodní standard pro sdílení nebo výměnu dat mezi různými genealogickými programy. Pokud se chceme o svůj rodokmen podělit s příbuzným, dát mu ho k dispozici, a příbuzný používá jiný genealogický program, nejjednodušším způsobem, jak mu rodokmen předat, je jeho vyexportování do GEDCOM formátu.

Jedná se o textový soubor s pevně stanovenou strukturou a systémem řazení jednotlivých záznamů. Každá osoba má přidělené své číslo, jednotlivé osoby jsou propojeny odkazy, které je většina programů pro tvorbu rodokmenu schopná rozkódovat a složit do stromu.

Programy samotné za běžných okolností ukládají soubory ve vlastních formátech (například PAF formát pro Personal Ancestral File nebo ZED formát pro Family Tree Builder), dnes už ale většina programů nabízí možnost vytvořit GEDCOM soubor. Stejně tak je možné do programu tento typ souboru nahrát a vytvořit tak nový strom bez složitějšího opětovného zadávání dat.

Zálohujme!

Pokud se rozhodneme mít veškerou evidenci pouze v počítači, je dobré si zajistit, že budeme mít pro případ havárie k dispozici i záložní kopie. Existuje několik způsobů, jak zálohovat – na externí harddisk, na média jako jsou CD nebo DVD, na jiný počítač, v rámci internetu pak na nejrůznější úložiště, která jsou nabízena firmám i jednotlivcům. Ztráta dat z jednoho zdroje člověka nebolí, když ví, že je má nahraná i jinde.

Rizika je dobré rozložit i pro případ požáru – pokud budeme mít zálohu svých dat ve stejném pokoji nebo bytě, kde máme i originály, můžeme o oboje přijít například při požáru. Proto je vhodné zálohu umístit mimo místo bydliště.